Bartomeu de Cárdenas

Autor:
Data de publicació: 15-02-2019

Bartomeu Bermejo, dit també Bartomeu de Cárdenas i l'itinerant (Còrdova, cap a 1440 – Barcelona, cap a 1498), va ser un pintor dels territoris de la Corona Catalano-Aragonesa, actiu a la fi del segle XV. L'obra de Bartolomé Bermejo s'emmarca a la pintura gòtica del segle XV, dintre de la tendència hispanoflamenca. Encara que va néixer a Còrdova, el seu estil no és andalús, sinó que és el mestre més representatiu de l'escola catalano-aragonesa.

Bartomeu de Cárdenas

Biografia

Naixement
1440 (Gregorià)
Cardona?

Mort
1500 (Gregorià) (59/60 anys)
Barcelona

Activitat

Ocupació
Pintor

Gènere artístic
Northern Renaissance

Obra

Obres destacables
Saint Michael Triumphs over the Devil
Resurrecció i Davallament de Crist als Llimbs
Retaule de la Mare de Déu de Montserrat a la catedral d'Acqui Terme

Retaule de la Pietat Desplà investigació iniciada el 1839 per Pau Piferrer

Bartolomé Bermejo, dit també Bartomeu de Cárdenas i l'itinerant (Cardona?, cap a 1440 – Barcelona, cap a 1498), va ser un pintor actiu a la Corona d'Aragó, a la fi del segle XV.[1] Bermejo és considerat un dels més importants artistes gòtics de la península Ibèrica.[2]

CORDUBENSIS? o CARDONENSIS?, CÁRDENAS O CARDONA?

Denúncia dels investigadors de l'INH sobre la suplantació CARDONENSIS per CORDUBENSIS

Josep Maria Orteu dixit, basant-se amb estudis previs d'en Bilbeny i na Montse Montesinos:

Va ser qui va aixecar la llebre, en dir: " és impossible que sigui cordovès", tot enviant l'article de vilaweb, anunciant l'exposició.
De fet coincidia amb el que sempre ha dit en Bilbeny en els seus treballs corroborat per l'article i exposició al simposi 2018 de la Montse Montesinos.

https://www.inh.cat/articles/Bartolome-Bermejo,--pintor-del-reino-de-Castilla-o-pintor-de-la-corona-catalano-aragonesa

https://www.vilaweb.cat/noticies/exposicio-bartolome-bermejo-mnac/.

Felip Rodriguez dixit :

No serà CARDONENSIS?

L'única referència del seu origen és al marc de la Pietat Desplà. Diu opus Bartholomei Vermeio Cordubensis..., però segons els entesos aquesta inscripció va ser realitzada posteriorment.

Fernando Marías dixit:

Segons l'article Bartolomé Bermejo ¿Cordubensis? de Fernando Marías (Universitat Autònoma de Madrid) en referència a l'inscripció de la Pietat Desplà:
OPVS · BARTHOLOMEI · VERMEIO · CORDVBENSIS · IMPENSA · Lodovici · D'· SPLA · Barcinonensis · ARCHIDIACONI · ABSOLVTVM · ??XXIII · Aprilis. ANNO · SALVTIS · christianae · MCCCCLXXXX (foto 1927)

La lectura de la inscripció de la Pietat Desplà s'inicia en 1839 i es deu a Pau Piferrer i Fàbregas, qui va veure una Mater Dolorosa encara a la Casa de l'Ardiaca, la inscripció llatina la va traduir de forma fragmentària; però allà no es va procedir a la identificació com cordovès del pintor de nom de pila Bartholomei o Bartolomei i cognom Bermeio, Bermejo, Vermeio o Vermejo, ja que les lectures semblen haver variat en aquests i els anys següents, abans i després que s'exposés per primera vegada al públic el 1867; a ser en aquesta data quan, com veurem tot seguit, es va precisar el lloc de naixement del pintor; poc més s'hi va afegir en les dècades posteriors del segle XIX.

La primera imatge de la taula de la Pietat de Bermejo i del seu marc, en un gravat litogràfic de J. Serra (Jaume Serra i Gibert (1834-1877) més provable que no pas el litògraf Josep Serra i Porson, 1828-1910), fou publicada amb ocasió de l'exposició de Barcelona de 1867 titulada "exposició retrospectiva celebrada per l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona el 1867" (exemplar de la Col·lecció Berg-Sobré, Sant Antoni, Texas, un altre a la Universitat de Barcelona) ...

Tornem a la inscripció i les seves lletres retocades. És evident que no podem controlar l'estat de la taula i del seu marc ni abans de 1839, ni entre 1839 i 1868, ni entre aquesta última data i les de les primeres fotografies de la inscripció, primer la de Joan Vidal i Ventosa (1927) i més tard, després de la seva restauració, la publicada pel seu restaurador Arturo Cividini (1929-1930); les fotografies de Bertaux i Tormo, de 1906 i 1926, donen unes imatges "sorprenentment" de molta millor qualitat que la que hi ha al "Fons Gómez Moreno" (avui al CSIC) en relació a l'estat de conservació de la taula. No obstant això, totes elles semblen testimoniar un estat de conservació de la inscripció relativament constant, pel que fa als dos elements que ens interessen:

1. De la paraula CORDVBENSIS, estaven mig esborrades -en la seva part inferior- les lletres C, O, R; les dues"V".. VV de la litografia de 1868 (CORDVVENSIS), fet que podria provar que també estava danyada aquesta zona; i això hauria estat la causa que es silenciés el 1839.

2. Del número del dia del mes d'abril XXIII sembla clar, tot i que en el gravat litogràfic de 1868 s'hi llegeixi clarament XVIII, aquest fet indicaria una restauració entre ambdues dates durant la tercera dècada del segle XX.

D'altra banda, la macrofotografia actual testimonia que la paraula CORBVBENSIS, des de la C a la E ha estat alterada, des de la dauradura del fons, a les incisions de punxó del costat dret dels traços (compareu els dubtes i reiteracions en l'O de CORDVBENSIS enfront de les de l'O de VERMEIO).

Manel Capdevila dixit "Cárdenas o Cardona":

Apart del CARDONENSIS intuit pel Felip, quan diuen: "El seu cognom real era Cárdenas i l'apel·latiu Bermejo (o Rubeus en llatí) podria ser degut al seu aspecte físic; poder ser pèl-roig, o tenia la pell rogenca, o agradar de vestir "peces d'aquest color." no podria ser que !El seu cognom real era Cardona en lloc de Cárdenas, caldria veure d'on han tret això del Càrdenas de Sevilla i no fos passi com amb el cARDONensis.

Contingut

1 Biografia
2 Estil
3 Obra
4 Referències
5 Bibliografia
6 Enllaços externs

Biografia

De la vida de Bartolomé Bermejo, un dels més destacats pintors de l'estil hispà-flamenc, amb prou feines es tenen dades. Se sap que va néixer a Còrdova, ja que en 1490 va signar la Pietat de la catedral de Barcelona amb la fórmula «Bartolomeus Vermeio Cordubensis» encara que segons Fernando Marías (Universitat Autònoma de Madrid), les lletres de la C fins la E han estat retocades.[3] El seu cognom real era Cárdenas i l'apel·latiu Bermejo (o Rubeus en llatí) podria ser degut al seu aspecte físic; poder ser pèl-roig, o tenia la pell rogenca, o agradar de vestir peces d'aquest color.

Va treballar principalment als territoris de la Corona d'Aragó. Va col·laborar amb Martí Bernat i Miguel Ximénez, entre d'altres, que es considera que són els seus continuadors. Va estar a València, on va deixar el Sant Miquel de l'església de Tous (1468) signat «Bartolomeus Rubeus», actualment a la National Gallery, Londres, amb un donant perfectament caracteritzat a la manera de Dierick Bouts. Allà hauria entrat en contacte amb el pintor d'origen flamenc, Lluís Alimbrot qui li facilità l'estada a Flandes entre 1450 i 1460, any que podria haver obtingut el rang de "mestre pintor" amb la taula de la Dormició de la Verge.[1] Després es documenta la seva activitat com a pintor a Saragossa (1474-1477) i Barcelona (1486-1495) i, després, és possible que passés a Castella, per encàrrec d'Isabel la Catòlica.

A causa molt possiblement a la seva condició de jueuconvers, Bermejo va ser un artista nòmada, que va haver de treballar en diverses poblacions; i a causa del sistema gremial que impedia el treball a artistes forans va haver de associar-se amb artífexs locals, que van resultar ser sempre inferiors a ell.

Es documenta la seva activitat com a pintor a Daroca entre 1474 i 1477, ocupat en el retaule major de la parroquial de Sant Diumenge de Silos, encara que la seva presència en aquesta ciutat és possible que sigui alguna cosa anterior. En 1477 es va traslladar a Saragossa on consta la seva presència fins a finals de 1484, amb obres a la Seu del Salvador i la primitiva basílica del Pilar, per la qual en col·laboració amb Martín Bernat va executar el retaule del mercader Joan Lobera, contractat en 1479 i lliurat el 10 de desembre de 1484.[4]

Des 1486 se li troba documentat a Barcelona, ??on va competir amb Jaume Huguet per a l'adjudicació de la pintura de les portes de l'òrgan de Santa Maria del Mar i va signar en 1490 el retaule de la Pietat amb sant Jeroni i el donant, el canonge Lluís Desplà . Devia residir encara a Barcelona el 1498, quan es data la Santa Faç de la catedral de Vic, la seva última obra documentada. Les últimes ressenyes sobre ell al·ludeixen a treballs menors, com el disseny de vitralls, de manera que se suposa que la seva etapa final va ser econòmicament precària

Estil

Pel seu estil, s'ha suposat per molt temps que Bartolomé Bermejo va estudiar a Flandes, però no hi ha documentació que doni suport a una estada en terres tan llunyanes, i avui es tendeix a pensar que Bermejo es va inspirar en pintures flamenques que arribaven a la península. Ignorat per la historiografia de l'art durant segles, el descobriment d'aquest pintor es remunta al començament del segle XX. Avui dia, Bermejo és considerat un dels més importants artistes gòtics de la península Ibèrica.

L'obra de Bartolomé Bermejo s'emmarca a la pintura gòtica del segle XV, dintre de la tendència hispanoflamenca. Encara que va néixer a Còrdova, el seu estil no és andalús, sinó que és el mestre més representatiu de l'escola aragonesa.

El seu estil està influït per l'escola dels primitius flamencs, en particular per Roger van der Weyden, Jan van Eyck, Petrus Christus i Dirk Bouts.[5]

Trets flamencs al seu art són el domini de la perspectiva, la representació minuciosa dels detalls i l'òptima tècnica de la pintura a l'oli. Altres trets són la seva profunda força i el naturalisme en els paisatges.

Obra
La major part de la seva obra radica en territoris de l'antiga Corona d'Aragó. La temàtica és religiosa.

Llista d'obres de Bartolomé Bermejo

Imatge Datació Títol Tècnica i notes Localització i procedència

1460-1462
Dormició de la Mare de Déu
Escena d'interior amb una finestra al fons que deixa passar la llum.
Berlín, Bode Museum
Procedeix d'una església d'Aragó

1468
Mare de Déu de la Llet
Oli sobre fusta, 52,8 x 43,3 cm
Taula del retaule de l'església de Sant Domènec de València
València, Museu de Belles Arts de València
Procedeix de Sant Domènec de València.

1468
Sant Miquel triomfant sobre el dimoni
Oli sobre fusta
Taula central del retaule, donada per Antoni Joan, senyor de Tous, que hi apareix amb el saltiri
Londres, National Gallery
Procedeix de Tous, a la Ribera Alta.

1468-1474
Crist recolzat sobre dos àngels

Castell de Peralada

1474-1477
Retaule de Sant Domènec de Silos
Oli sobre fusta
Es conserva fragmentàriament
Madrid, Museo del Prado
Procedent de l'església de Santo Domingo de Silos de Daroca

Sant Domènec de Silos
Oli sobre fusta, 242 x 130 cm
Sant Domènec de Silos entronitzat com a abat, taula central d'un retaule

Ferran I de Castella acollint Sant Domènec de Silos
Oli sobre fusta, 145 cm x 94 cm
En col·laboració amb Martí Bernat

1474-1485
Sant Agustí al seu estudi
Oli sobre fusta
Chicago, Art Institute

1474-1480
Retaule de Santa Engràcia

Les taules conservades es reparteixen en diferents museus
Procedent de Daroca

Taula central del retaule

Boston, Isabella Stewart Gardner Museum

Detenció de Santa Engràcia

San Diego, San Diego Museum of Art

Flagel·lació de Santa Engràcia

Bilbao, Museo de Bellas Artes

Crucifixió
Taula superior d'un retaule
Daroca, Colegiata

Sant Brauli de Saragossa

1479-1484
El miracle de la neu
Obra conjunta amb Martí Bernat
Barcelona, col·lecció de Laia Bosch
Part d'un retaule per al Pilar de Saragossa.

1480
Resurrecció i Davallament de Crist als Llimbs

Barcelona, Museu Nacional d'Art de Catalunya
Procedent d'un retaule de Daroca

1480
Crist guiant als patriarques al Paradís

Barcelona, Institut Amatller d'Art Hispànic (cedides en comodat al Museu Nacional d'Art de Catalunya on s'exposa).[6]

1480 ca.
Nativitat

Mèxic D.F., col·lecció particular[7]

1485 ca.
Retaule de de la Mare de Déu de Montserrat (en italià Retablo della Vergine di Montserrat)
Bermejo és l'autor de la taula central del tríptic, la que representa la Mare de Déu; les taules laterals representen aspectes de les vides de sants, entre els quals sant Sebastià, i són obra de Roderic d'Osona.
Oli sobre taula.
Acqui Terme, Catedral, a la sagristia

1490 ca.

Sant Damià
Taula d'un retaule
Lisboa, Museu Nacional de Arte Antiga

1490
Pietat Desplà
Deguda al mecenatge de Lluís Desplà i d' Oms, que hi apareix representat. Molt expressiva, en destaca el paisatge, ample i profund.
Oli sobre taula.
Barcelona, Catedral de Barcelona[5]

1490 ca.
Adoració dels Reis

Granada (Andalusia), Capella Reial

1493-1495
Noli me tangere
Vitrall del baptisteri de la catedral.
Dibuixada per Bermejo, l'obra de vidra fou feta per Gil Fontanet
Vitrall.
Barcelona, Catedral de Barcelona

1495.
Santa Faç

Granada (Andalusia), Capella Reial

Referències

Museo de Santa Cruz (Toledo). Reyes y mecenas: los Reyes Católicos, Maximiliano I y los inicios de la casa de Austria en España (en castellà). Electa, 1992. ISBN 978-84-88045-25-6 [Consulta: 21 setembre 2011]. , pàg. 530

Diccionario de Arte I. Barcelona: Spes Editorial SL (RBA), 2003, p.57. ISBN 84-8332-390-7 [Consulta: 12 novembre 2014].

BARTOLOMÉ BERMEJO ¿CORDUBENSIS? - Fernando Marías (Universitat Autònoma de Madrid)

Lacarra Ducay, Mª del Carmen, «Encuentro de Santo Domingo de Silos con Fernando I de Castilla», en Aragón en la Edad Media, X-XI (1993), pp. 450-454.

Navarro, 1999, p. 22.

Museu Nacional d'Art de Catalunya «COL·LECCIÓ DE RENAIXEMENT I BARROC NOVA PRESENTACIÓ». DOSSIER DE PREMSA.

La "Natividad" de Bartolomé Bermejo localizada en un anticuario de México, D.F.?

Bibliografia

La pintura gòtica hispano-flamenca? Bartolomé Bermejo i la seva època. Barcelona?MNAC, 2003 (Catalèg d'exposició al MNAC i al Museu de Belles Arts de Bilbao) ISBN 8480431067
Navarro, Mariano. La luz y las sombras en la pintura española. Madrdi: Espasa Calpe, 1999. ISBN 84-239-8599-7.
SUREDA i PONS, Joan (Coord.)? Pintura III. Darreres manifestacions. Barcelona? Enciclopèdia Catalana, 2006 [Col. L'art gòtic a Catalunya] ISBN 8441208964 p. 212 i s.

Enllaços externs

A Wikimedia Commons hi ha contingut multimèdia relatiu a: Bartolomé Bermejo

Biografia àmplia (castellà)
La Pietat Desplà (anglès)
Sant Miquel a la National Gallery (anglès)
Crist guiant els patriarques (anglès)

Registres d'autoritat

WorldCat
BNE: XX854727
GND: 120528428
LCCN: n85310113
VIAF: 42671961
ISNI: 0000 0000 9921 1860
ULAN: 500001671

Bases d'informació

GEC: 0223194